

BATERIE TESTŮ ZJIŠŤUJÍCÍ SKUTEČNÝ STAV JAZYKOVÝCH ROVIN ČEŠTINY U ROMSKÝCH ŽÁKŮ 1. TŘÍDY

Při tvorbě baterie testů jsme vycházeli převážně ze dvou publikací, které na sebe vzájemně navazují. Jedná se o Diagnostiku dítěte předškolního věku od autorek Jiřiny Bednářové a Vlasty Šmardové a Školní zralost od téže autorek. Některé úkoly jsme převzali kompletní, jiné jsme upravili dle potřeb, které podléhají specifickým potřebám žáků romského etnika.

OTÁZKY A ÚKOLY ZKOUMAJÍCÍ PRAGMATICKOU ROVINU

Pragmatická rovina může být zjišťována především těmito aktivitami: Řekne svoje jméno, jména rodičů, sourozenců, kamarádů a učitelek, předá krátký vzkaz, aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými, smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří svoje pocity, prožitky, upřednostňuje verbální formu komunikace, pomocí řeči dosahuje cíle. Poslední dílčí cíl vycházející z jazykových rovin bude zkoumat, jaká je kvalita schopnosti efektivně komunikovat v každodenních situacích u romských dětí.

A. ÚSTNÍ ČÁST

1. Jak se jmenuješ?
2. Kde bydlíš?
3. Kolik je Ti roků?
4. Znáš celé jméno svých rodičů/sourozenců?
5. Jak se jmenují tví nejlepší kamarádi? Znáš i jejich příjmení?
6. Kdybys ztroskotal na pustém ostrově a jedinou tvou záchranou by byl vzkaz v láhvi, co bys do něj napsal?
7. Kdyby ses pohádal se svým nejlepším kamarádem, jak by ses to snažil urovnat?
8. Znáš pohádku o Perníkové chaloupce/Karkulce? O čem je?
9. Jak doma slavíte narozeniny? Vzpomeneš si, co jsi dostal?
10. Jak se cítíš, když dostaneš ve škole 1/5?

B. PÍSEMNÁ ČÁST

1. Podepiš se.

OTÁZKY A ÚKOLY ZKOUMAJÍCÍ MORFOLOGICKO-SYNTAKTICKOU ROVINU

Tato rovina může být zjišťována těmito aktivitami: Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem, skloňuje, užívá čas minulý, přítomný a budoucí, pozná nesprávně utvořenou větu, do příběhu doplní slovo ve správném tvaru. Cíl vycházející z morfológico-syntaktické roviny bude zjišťovat, jaká je kvalita adekvátního používání slovních druhů, tvarosloví a větosloví v promluvách romských dětí.

A. ÚSTNÍ ČÁST

1. Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru

Cvičení: viz příloha Ř19

2. Pozná nesprávně utvořenou větu. (Nejprve uvedeme příklad - řekneme kratší větu nesprávně a vysvětlíme, co bylo špatně. Poté žákovi říkáme jednoduché věty a ono má

posoudit, zda jsou správné. Případně můžeme požádat, ať řekne správnou variantu. Je důležité tyto nesprávně utvořené věty prokládat správně utvořenými)

Cvičení: Je to správně? Říká se to tak?

Učesej si zuby a jdi spát. → Umyj si zuby a jdi spát.

V létě stavíme sněhuláka → V zimě stavíme sněhuláka.

Já a svoje teta jedeme do Prahy. → Já a moje teta jedeme do Prahy.

Oblékl jsi si čepici a šel jsem plavat → Oblékl jsem si plavky a šel ...

To je moje kamarádka Honza. → To je můj kamarád Honza.

3. Užívá všechny slovní druhy

Cvičení: Pokus se nahradit slovesa vhodným citoslovcem:

Vrabcem uletěl na strom. → Vrabcem frnk na strom.

Děti, buďte ticho → Děti pssst.

Žába skočila do vody → Žába hop do vody.

Moucha uletěla oknem. →

Auto vrazilo do plotu. →

Pistole vystřelila. →

Pes štěkal na kolemjdoucí. →

Pošťák zazvonil. →

Kluk se zasmál. →

Cvičení: Vymysli co nejvíce citoslovců začínajících na určitou hlásku.

J → jejda, jéminé, jé, ježíši, jau, ...

H → ham, hop, hernajs, hrome, hergot ...

OTÁZKY A ÚKOLY ZKOUMAJÍCÍ LEXIKÁLNĚ-SÉMANTICKOU ROVINU

Lexikálně-sémantická rovina může být zjišťována především těmito aktivitami: Pojmenuje běžné věci na obrázku, ukáže obrázek věci podle použití, identifikuje věci podle společných podstatných znaků, spontánně vypráví podle obrázku, sestaví dějovou posloupnost a popíše ji. Dílčí cíl, který vychází z této roviny má za úkol zjistit, jaká je kvalita slovní zásoby a porozumění české řeči u romských dětí.

ÚSTNÍ ČÁST

1. Smysluplně popíše, co je na obrázku (Žákovi předložíme obrázek a požádáme jej, aby nám vyprávělo, co na něm vidí, co se děje.)

Cvičení: viz příloha Ř6

2. Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku (Žáka požádáme, aby si pozorně prohlédl obrázek a zkusil říct, co je na něm špatně, v čem je nesmyslný.)

Cvičení: viz příloha Ř7

3. Interpretuje pohádku bez obrazového doprovodu

Cvičení: Znáš ty nějakou pohádku? Jaká je například nejznámější, kterou zná každé romské dítě? Povíš mi ji?

4. Definuje význam pojmu (Nejprve objasníme na příkladu. potom žáka požádáme, aby nám vysvětlil, co znamenají některá slova. Zaměříme se především na ta, která nemají v romském jazyce ekvivalent.)

Cvičení: Vysvětlí mi, co znamená slovo? Zkus ho použít ve větě.

pán

paní

kamarád
žák
učitelka
ředitel
školník
uklizečka
kuchařka
schody
chodba
jídlna
šatna
taška
kniha
pastelky
nůžky
guma
pero
cvičební úbor
pečivo
velký
dlouhý
hluboký
vysoký

5. Tvoří protiklady s vizuální podporou (Žákovi předložíme dvojice obrázků. Ukážeme na obrázek a řekneme Lev je velký, kočka malá. Pán je tlustý, paní je...)
Cvičení: viz příloha Ř10

6. Tvoří protiklady bez vizuální podpory (Nejprve vysvětlíme na příkladu, poté předřikáváme slova, ke kterým má žák doplnit jejich protiklady.)
Cvičení: Řekni opak ke slovu

velký
studený
špinavý
krátký
dobrý
nahlas
dopředu

7. Tvoří nadřazené pojmy s vizuální podporou (Žákovi ukážeme obrázky: ovoce, zelenina, pečivo, oblečení atd. a požádáme ho, aby věci pojmenovalo jedním slovem. Co to všechno dohromady je? Jak tomu říkáme?)
Cvičení: viz příloha Ř12

8. Tvoří nadřazené pojmy bez vizuální podpory
Cvičení: Pojmenuj věci jedním slovem

ovoce
zelenina
zvířata
pečivo
oblečení
hračky

nářadí
nábytek
dopravní prostředky
nádobí

9. Tvoří slova podobného významu (Žákovi ukážeme obrázek a zeptáme se co/kdo je to? A jak bychom to mohli říct ještě jinak?)

Cvičení: viz příloha Ř14

To je pán, jak bychom to mohli říct ještě jinak? → muž, chlap, člověk

Lidé si povídají → mluví, hovoří, říkají

Maminka má hezké šaty → pěkné, krásné, nádherné

Na kopci stojí dům → stavení, chalupa, barák

Čarodějnice Ema je škaredá → ošklivá, nehezká, nepěkná

OTÁZKY A ÚKOLY ZKOUMAJÍCÍ FONETICKO-FONOLOGICKOU ROVINU

Foneticko-fonologická rovina může být zjišťována aktivitami pro rozvoj naslouchání, sluchové diference, sluchové paměti, sluchové analýzy a syntézy a vnímáním rytmu. Sluchové rozlišování hlásek, výslovnost, artikulační obratnost, určení počtu slov ve větě, počet slabik ve slově, určení první hlásky ve slově, rytmická cvičení. Cíl vycházející z této roviny má za úkol zjistit, jaká je kvalita fonemické diference a výslovnosti u romských dětí.

A. ÚSTNÍ ČÁST

1. Cvičení na správnou výslovnost samohlásek

Uvolňovací:

Haló, halóóóó!

Mami, babi, mami, babi!

Míni, méně, Máňa...

Na pipipipí.....

Kač, kač, kač.....

Kokokokookokodák...

Cililink, cingilingi.....

Čimčarára, tím ta čára.

Vokály:

Malá Hana váhá, kampak má dát páva?

Má máma má malou zahrádku.

A:

Auto jede sláva sláva,

táta mává máma mává,

auto jede tú, tú, tú,

táto mámo už jsme tu.

O:

Vokolo, Vávro, vokolo!

Ó zvoň, kovová podkovo!

(ve slově vokolo používáme na začátku slova „v“ pro lepší měkký začátek)

Toto na konopě, toto na len,
toto na cibuli, toto na křen.
Toto matičce, toto tetce,
toto mé panence, že mě nechce.

U:

U dubu usnul v kruhu muž.
Kup tu kupu hub!
Zvuk bubnů duněl při ústupu pluku.
Já fárám dolů do dolu doluju rudu.

Můro moroucí,
peklo horoucí,
přijdeš-li sem ještě jednou,
utnu ti hlavu sekyrou.

OU:

Ouvej, ouvej, táta dlouhej
s hloupou chloubou,
dlouhou strouhou,
chroupou oukrop s pouhou houskou,
ženou se s ženou dálavou, cestou dlouhou, cestou dlouhou.
Hou, hou, krávy jdou,
nesou mléko pod vodou.

E:

Meleme vesele, vezeme se v létě.
Be-fe-le-me pes se veze.
Heleme se, jak se nese, Hela v lese!
Lelek se nelek! Mek, mek, mek, lek, lek!

I, Y:

Slíbil mi piliny. Byliny.
Kdyby byly ryby!

Vlaštovičko, vítej, vítej,
do chlíva nám lítej, lítej!

SOUHRNĚ:

Povídám, povídám pohádku,
že pes přeskočil hromádku.
Povídám, povídám druhou,
že voda teče struhou.
Povídám, povídám třetí,
že spaly za pecí děti.
A když se pěkně vyspaly,
po kuse chleba dostaly.

Všímám si:

- správná, přesná, srozumitelná výslovnost
- vokály zvukově i barevně vyrovnané
- zbytečně se nemění při střídání vokálů tvar rtů, nesmí se měnit jejich barva

- srozumitelnost
- koncovky vyslovujeme měkce a zřetelně

2. Cvičení na správnou výslovnost souhlásek

P, B:

Pepíku, Pepíku, vzkazuje ti Pepka,
že napeče koláče, trnek doprostředka.

Upejpavá Pepina. Pět ptáčátek, pět pěnkavek ptáčátek.

Bim, bam, bum, bác.....
Boty, boty, do roboty.....

Bubnujeme na buben,
pojdte děti, pojdte ven.
Bubnujeme bum, bum, bum,
budeme mít nový dům.
A kdo s námi nepůjde,
ten v něm bydlet nebude.

M:

Nemelem, nemelem, nemelem, nemelem, sebrala nám voda mlejn.

Mnoho máku, mnoho mouky,
máma dělá s mákem vdolky.
A my mámě pomáháme,
mákem vdolky posypáme.
Už ty vdolky máme,
my vám taky dáme.

T, D:

Tramtadá, tramtadá, co vás chlapci napadá!
Ta teta si to tam mete!
Zadudej dudáčku, zadudej!
Ten tam den. Datel dudal na dudy.
Devadesát devět dní.

N:

Naše Nanda ta si naliže a nandá dosyta.
Anka, banka, Lenka, panenka.
Pinka, linka, pinka, linka, pinkla, pinkla do okýnka.

Ň:

Váňa, Soňa, plaňka, baňka, sháňka, laňka, kaňka.

K, G:

Kluku-kuku-kuku, kuku kuku kluku.
Kopyta kobyly klapala.
Gloglogloglogloglo gloria.
Gustav, Gustav, Gusta, chutná mu langusta.

S, Z:

Sysel se syslicí sesedli se na seslici.

Zrzi, zrzi, co tě mrzí,
ta zrzavá palice, ta mě mrzí nejvíce.

Zalezl zajíc do zelí,
zavolej na něj Zdeňku?
Zavolal Zdeněk zajíce,
zajíc je ze zelí venku!

Máme maso na míse,
kdo si sedne, nají se.
Maso jíme, to se máme!
To si dneska pochutnáme!

Š, Ž:

Šašek plaší šeptem myši,
však ho myši špatně slyší,
myš už myši šušká v uši.

Žába touží žítí v kaluži.

Kam jdeš Vašku?
Do školy.
Co to neseš?
Úkoly.
Hrušky nemáš Vašku?
Mám jich plnou tašku.

C, Č:

Cvrček cvrká cvrk, cvrk, cvrk.

Čísi čočky lačná kočka,
mlčky číhá, točíc očka.
Kočička, ač vrčí, počká,
snad se časem čočky dočká.

Nesla si Evička
jablíčka v košíčku,
potkala Pepíčka,
měl novou čepičku.
Pepíčku, Pepíčku,
půjč mi tu čepičku.
Půjčím ti Evičko,
až mi dáš jablíčko.

J:

Hájku, háječku, jakou mi dáš máječku?
Hájku, hájku, hájku,
dej, dej, pěknou májku!

Jenda sedí pod jabloní,
jablíčka až k němu voní.
Jedno spadlo, hned je zvedl.
To je pěkné, jemine!
Ještě jedno nedojedl
a už má chuť na jiné.

L:

Lelek se leká lelka.

Mléko, mlíko, mléko, mlíko.

Filip a Lili na zahrádce lili a lili.

Mitli, mitli, už mě chytli,
jak mám vylézt, když jsem v pytli?

Lup, pup, lup, já jsem panna a ty kluk.

R:

Vráno, vráno, už je ráno.
Krám, krám, krám, krám, už ho otvírám.
Ryby, raky, ryby, raky, rak!
Krápe, kropí, kroupy kropí.

Krach, krach, krach,
rarach už má strach.

Ř:

Dobře oře Jan, nedobře oře Jan.

Lotře Petře, nepřepeři toho vepře.

Řekl Oldřich Máře,
že ji sveze v káře,
Máře oprat' třímá,
ale Oldřich dřímá.

Řežu řežu dříví,
už jsem celý křivý.
Řežu dříví z ořechu,
narovnáám je pod střechem.
Řežu dříví na polínka,
vaří kaši Kateřinka.

H, CH:

Hádej, hádej, hadači!
Hopity, houpity, hou, hou,hou!
Sudý, lichý, sudý, lichý, chystá cíchy, chystá cíchy.

Lachtan lehce lechtal,
chechtal se a chechtal,

chundelatý chuligán,
lachtan, chuligán.

V, F:

Vávro, vidle vem,
vyžeň vlka ven.
Vávra vidle vzal,
vlka ven vyhnal.

Véno, Véno, podej vanu,
vykoupáme malou pannu.
Tu je voda, tu je vana,
už je panna vykoupaná.

Fouká venku fouká,
Haf se z boudy kouká,
Fanda volá na Hafa,
ať vstane a nehafá.
Hafá Haf, že nevstane,
až to foukat přestane.

SOUHRNĚ:

Panna sedí v kvítí,
celá se jen svítí.
Dáš-li panně polena,
vyžene ti jelena.
Svatá Voršila
perly rozsila,
měsíc viděl, nepověděl,
slunce vstalo, posbíralo.

Vzal si sedlák selku slepou,
klisnu hluchou, kosu tupou,
seče trávu za chalupou.
Tráva suchá, selka slepá,
klisna hluchá, kosa tupá,
sedlák seče, jen to lupá.

Ententýna, mandolína,
pojedeme do komína.
Housle, basa, trumpeta,
pojedeme do světa.

Vyjdi z očka do potůčka
a z potůčka do bečičky
a z bečičky do klecičky
a z klecičky ven.

Všímám si:

- srozumitelnost
- výslovnost jadrná a zřetelná, ale krátká
- neporušení plynulosti

- výslovnost sykavek
- nepolykání koncovek
- výslovnost souhlásky n před g nebo k vyslovujeme více vzadu
- dodržení tempa řeči

3. Jazykolamy a artikulační cvičení

Artikulační cvičení slouží ke zdokonalování správné výslovnosti, k přesné a srozumitelné artikulaci. Základem je uvolnění všech částí mluvního aparátu.

1. Sklapla pikslu.
2. Osuš si šosy.
3. Strýc Šusta suší švestky.
4. Sčeš si vlasy z čela.
5. Vlky, plky. Drbu, vrbu.
6. Strč prst skrz krk.
7. Jelen letěl jetelem. Letěl jelen jetelem? Jelen jetelem letěl.
8. libovolný, který žák zná

4. Obličejová pantomima

Nejlépe je tato cvičení nacvičovat před zrcadlem.

1. Ohrnování horního rtu.
2. Ohrnování dolního rtu.
3. Střídavé ohrnování horního a dolního rtu.
4. Přetahování horního rtu přes zuby.
5. Přetahování dolního rtu přes zuby.
6. Přetahování obou rtů přes zuby najednou.
7. Přetahování obou rtů střídavě.
8. Přesná artikulační podoba – nahlas nevyslovených samohlásek dlouze –á-é-í-ó-ú, později s účastí hlasu.
9. Přesná artikulační podoba nahlas nevyslovených samohlásek splývavě dlouze – áéíóú, později s účastí hlasu.
10. Přesná artikulační podoba nahlas nevyslovených samohlásek krátce –a-e-i-o-u, později s účastí hlasu.
11. Přesná artikulační podoba nahlas nevyslovených samohlásek splývavě krátce – aeiou, později s účastí hlasu.
12. Masáž rtů – dolní přes horní a obráceně.
13. Pohyb čelistí – dopředu, doprava, dolů, doleva.
14. Pohyb čelistí – totéž plynule dokola.
15. Jazyk dole na zuby.
16. Otevřená ústa, hrot jazyka k hořením předním zubům.
17. Ústa otevřená, jazykem napravo nalevo.
18. Kmity hrotu jazyka – lalala, lalala, lalala. Nahlas, nejdříve pomalu, potom rychle.
19. Se zavřenými ústy sešpulenými rty doprava, doleva.
20. Otevřená ústa, pohyb jazykem po patře.
21. Kmity hrotu jazyka: dtn-lalala, dtn-lalala, dtn-lalala, nahlas, nejdříve pomalu, později rychle, střídavě měnit rychlosti.
22. Sešpulenými rty nahoru, dolů, doprava, doleva.
23. S účastí hlasu: ou, aí, aú, uá, ou, ui, o, ae, ea, ai, ia, přesně artikulovat.

Všímám si:

- celkové uvolnění
- přiměřené ohrnování rtů

- přesná artikulační podoba samohlásek
- správný pohyb čelistí
- jazyk dole na zuby
- kmity hrotu jazyka
- přesná artikulace

Předpokládané chyby v této rovině: Nedostatečné uvolnění obličeje, přehnané ohrnování rtů, přehnaná artikulace, neplynulý pohyb čelistí, nepřesné vyslovování hlásek, špatné frázování, nepřesné kmity jazyka, nesrozumitelné vyslovování samohlásek, nesprávné spojování slov vcelek, příliš tvrdé a nezřetelně vyslovené koncovky, výslovnost souhlásek příliš jadrná a dlouhá, zpěv obsahuje sykot, sykavky znějí šišlavě, polykání koncovek, nesprávné tempo, nesoustředěnost.

ZÁZNAMOVÁ ARCH PRO SLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ ROZVOJE A UČENÍ ROMSKÉHO ŽÁKA v 1. TŘÍDĚ ZŠ (podklad pro cílenou podporu vzdělávacích pokroků dítěte)

Jméno dítěte:..... Datum narození:.....

Data jednotlivých záznamů:.....

Jméno učitelky:.....

Dítě **navštěvovalo** – **nenavštěvovalo** mateřskou školu

Dítě **má** – **nemá** odloženou školní docházku

Kdy a jak záznamový arch používat

Záznamový arch umožňuje sledovat **deset základních dovedností**. Jsou formulovány v podobě očekávaných výstupů, k nimž by vzdělávání ve třídě mělo směřovat. Nejsou to výstupy povinné, ale pouze orientační, jichž každé dítě může dosahovat v jiné kvalitě či v jiné úrovni dokonalosti, dle svých osobních dispozic a možností. **Tyto výstupy jsou však určující pro pedagogické úsilí učitelky, která by se měla snažit poskytnout každému dítěti takovou podporu a pomoc, aby dosáhlo maxima svých individuálních možností.**

Záznamový arch může sloužit ke zjištění toho, na jaké úrovni rozvoje a učení dítě je(jeho pomocí můžeme provést **základní vstupní diagnostiku dítěte** a spolehlivěji rozpoznat jeho konkrétní vzdělávací potřeby). V průběhu školního roku pak může sloužit učitelce k **postupnému sledování vzdělávacích pokroků dítěte** a ověřování toho, zda a v jaké míře si dítě sledované dovednosti osvojuje či nikoli. Dle zjištění pak učitelka v rámci individuálního vzdělávacího plánu upravuje vzdělávací nabídku.

Prostor pro **pracovní poznámky** (na poslední straně archu) učitelka využije pro závěry z jednotlivých etap, kdy hodnotí vzdělávací pokroky dítěte. Zapisuje zde konkrétní podněty pro pedagogickou práci do další etapy a zároveň zhodnotí i konkrétní pedagogická opatření, která byla uskutečněna (zda a nakolik byla či nebyla opatření či intervence účinná). Má tak možnost získávat **průběžně zpětnou vazbu** a podle toho následně plánovat, usměrňovat či korigovat svoje další vzdělávací kroky.

Při práci s archem zapisujeme v příslušném sloupci k jednotlivým dovednostem, na jaké úrovni ji dítě zvládá. **Hodnotíme podle stupnice 1 – 4**. Pokud nemáme dostatek podnětů k tomu, abychom úroveň určité dovednosti zhodnotili, zapíšeme **N** (např. u dítěte, které se dostatečně neprojevuje, dosud mluví špatně česky apod.). V další etapě se pak pokusíme skutečnost zjistit a údaj doplnit.

Stupnice pro hodnocení dítěte v jednotlivých dovednostech (způsobilostech):

- 1 – dosud nezvládá (má vážnější obtíže)**
- 2 – zvládá s vynaložením maximálního úsilí**
- 3 – přetrvávají problémy (občasné, dílčí)**
- 4 – zvládá spolehlivě, bezpečně**
- N – není hodnoceno (nelze říci, neprojevuje se)**

1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• je dostatečně fyzicky vyspělé					
• jeho pohyby jsou koordinované (hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)					
• samostatně se obléká					
• je samostatné při jídle					
• je samostatné při zvládnutí pravidelných denních úkonů osobní hygieny					
• udržuje kolem sebe pořádek (je schopné samostatně připravit či uklidit pomůcky, srovnat hračky apod.)					
• dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidí po sobě papír od sušenky, nalije si nápoj, utře rozlitý čaj, zalije květiny apod.)					
• dokáže se postarat o své věci					

2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)					
• rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)					
• ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně					
• s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí					
• dovede vyřídit drobný vzkaz					
• dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje					
• odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje					

3. Citová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• zvládá odloučení od rodičů (po určitou část dne)					
• vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas					

• projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů nálad					
• reaguje přiměřeně na drobný neúspěch					
• dovede odložit přání na pozdější dobu					
• dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci					

4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se)					
• dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte					
• dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor					
• dokáže vyjednávat a dohodnout se					
• dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se					
• komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi					
• při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem					
• pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit					

5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, úroveň komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyslovuje správně všechny hlásky					
• mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.					
• mluví gramaticky správně (tj. užívá správně rod, číslo, čas, tvarů, slov, předložky aj.)					
• rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí					
• má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů					
• rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes atd.)					
• užívá správně uvedených časoprostorových pojmů					
• zná bezpečně pojmosloví tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a					

správně jich užívá					
• dokáže správně pojmenovat barvy					
• běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)					

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje					
• je zručné při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)					
• tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím					
• dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary (popř. písmena)					

7. Diferencované vnímání (sluchová a zraková analýza a syntéza)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• rozlišuje podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)					
• rozlišuje zvuky (slyší hlásku ve slově)					
• dovede pracovat se strukturou slov (zvládá hrát slovní fotbal, odebere počáteční či konečnou hlásku ve slově, dovede vytleskat slabiky ve slově)					
• dokáže najít rozdíly mezi dvěma obrázky či mezi dvěma podobnými slovy					
• dovede složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik					
• postřehne změny ve svém okolí					

8. Logické a myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede porovnávat vlastnosti předmětů (velikost, tvar aj.)					
• dovede třídit předměty dle daného kritéria (roztřídí korálky do skupin)					

podle barvy, tvaru, velikosti)					
• dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně (např. pastelky)					
• vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků v rozsahu do pěti (deseti)					
• přemýšlí, uvažuje (odpovídá na položené otázky, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy)					

9. Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede soustředit pozornost na činnosti po určitou dobu (cca 10 – 15 min.), neodbíhá od nich					
• soustředí se i na ty činnosti, které pro ně nejsou aktuálně zajímavé (které mu byly zadány)					
• dokáže si záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si to po přiměřené době vybavit a reprodukovat					

10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dokáže přijmout úkol či povinnost					
• dokáže postupovat podle pokynů					
• zadaným činností se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí k jejich dokončení					
• dovede odlišit hru od systematické práce					
• „nechá“ se získat pro záměrné učení					
• neruší v práci ostatní					

Pracovní poznámky učitelky – závěry z jednotlivých etap hodnocení

Datum záznamu	Aktuální vzdělávací potřeby dítěte a závěry pro pedagogickou práci v další etapě

POLOSTRUKTUROVANÝ HLOUBKOVÝ ROZHOVOR S ROMSKÝM ŽÁKEM

OTÁZKY:

A. Rodinná anamnéza

1. Co dělá otec/matka za práci? Nevlastní rodič?
2. Máš nějaké sourozence? Pověz mi o nich...
3. Máš prarodiče? Jak často se navštěvujete?
4. Jak vypadá váš typický večer? Co děláte o víkendu?
5. Jak se u vás mluví? Jak mluví prarodiče? Jak mluví mezi sebou rodiče?
6. Kdo je na Tebe z rodičů přísnější?
7. Kdo se s Tebou doma učí?
8. Komu se svěřuješ?
9. Jak vypadá váš byt/dům, kde bydlíte?
10. Jak vypadá Tvůj pokoj?

B. Osobní anamnéza

1. Jakpak se dneska cítíš?
2. Je něco, na co se těšíš?
3. Co bys chtěl po škole dělat?
4. Jaká práce by Tě bavila?
5. Co Tě ve škole baví?
6. Co Tě naopak nebaví?
7. Máš nějaký koníček?
8. Jak trávíš svůj volný čas?
9. Kdyby sis mohl přát jednu věc, jaká by to byla?

C. Zdravotní anamnéza

1. Léčíš se s nějakou nemocí?
2. Chodíš k doktorovi/psychologovi?
3. Když jsi nemocný, jak to doma řešíte?
4. Tví rodiče jsou zdraví? Trápí je něco?
5. Tví prarodiče jsou zdraví?

D. Sociální anamnéza

1. Co si myslíš o Tvé učitelce? Máš ji rád?
2. Jaké máš spolužáky? Máš mezi nima kamarády?
3. Kolik máš kamarádů?
4. Kdybych se ji zeptala, řekli by o tobě, že jsi spíš hodný nebo zlobivý?
5. Trávíš čas rád sám?

DOTAZNÍK PRO VYUČJÍCÍHO UČITELE

(učitelský názor na práci s romskými žáky a jejich rodiči)

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

dovoluji si Vás požádat o spolupráci při mém disertačním výzkumu s názvem **Verbálně komunikační kompetence romských žák jako podmínka jejich školní úspěšnosti**, který uskutečňuji v 1. ročnících základních škol. Jeho cílem je zjistit, jakou roli má v rámci školní úspěšnosti romských žáků jejich jazyková bariéra. Proto se v našem výzkumu chceme soustředit především na verbálně-komunikační kompetence romských dětí v češtině a zjistit, zda jsou ovlivňovány komunikačním jazykem v rodině a zda je kvalita těchto schopností předpokladem pro jejich školní úspěšnost.

V závislosti na tom, že tato problematika není snadno uchopitelná, skládá se výzkum z více metod a technik sběru dat. Kromě stěžejní analýzy výsledků jazykových projevů romských dětí, bych ráda zjistila a posoudila i stanoviska učitelů, která zaujímají k některým stránkám chování a k jazykovým projevům romských žáků.

Výzkum je anonymní, zjištěné údaje jsou důvěrné a budou sloužit jen pro vědecké účely. Předem Vám děkuji za ochotu a laskavost, kterou mně odpovědným přístupem k vyplnění dotazníku prokazujete.

Mgr. Marie Opálková

POHLAVÍ:

NÁZEV ŠKOLY:

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ:

DÉLKA PRAXE:

APROBACE:

A. MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ ZKOUMANÉHO ŽÁKA A PROBLÉMY S TÍMTO SPOJENÉ

1) Při přijímání nových poznatků ve vyučování nastávají u zkoumaného žáka tyto problémy (multiple choice):

- a) žák se špatně verbálně vyjadřuje
- b) žák není schopen porozumět češtině
- c) žák má problémy se čtením, porozuměním textu
- d) žák má špatný přístup k práci
- e) žák chce mít práci hotovou rychle a bez ohledu na kvalitu
- f) žák nemá zájem o učivo
- g) žák je nesoustředěný
- h) jiné

2) Při procvičování a opakování probraného učiva nastávají u zkoumaného žáka tyto problémy (multiple choice):

- a) žák učivo nezvládá, do hodin se nepřipravuje
- b) žák učivo nezvládá z důvodu vysoké absence
- c) žák učivo nezvládá z důvodu nezájmu o výuku, vzdělání
- d) žák učivo nezvládá z důvodu, které byly diagnostikovány PPP
- e) jiné

3) Je podle Vás velkou bariérou při vzdělávání zkoumaného žáka jazyková odlišnost?

- a) ano
- b) ne

4) S jakými obtížemi jste se u zkoumaného žáka setkala/či tále setkáváte, když nastoupil do první třídy?

- a) jazyková bariéra
- b) neukázněnost
- c) strach
- d) jiné

B. DOMÁCÍ PŘÍPRAVA ZKOUMANÉHO ŽÁKA NA VÝUKU

1) Zkoumaný žák plní domácí úkoly

- a) pravidelně
- b) nepravidelně
- c) občas
- d) většinou ne
- e) nikdy

2) Bývají domácí úkoly zkoumaného žáka podepsány rodičem / zákonným zástupcem?

- a) ano, vždy
- b) většinou
- c) většinou ne
- d) nikdy

3) Zkoumaný žák plní domácí úkoly

- a) sám
- b) s pomocí rodičů
- c) s pomocí jiného příslušníka rodiny
- d) s pomocí dobrovolníka v rámci doučovacího programu občanského sdružení či charity
- e) nevím

4) Je zkoumaný žák schopen porozumět zadanému domácímu úkolu?

- a) ano, bez problémů
- b) ano, po několikanásobném vysvětlení, podle náročnosti...
- c) ne
- d) nezajímá se o domácí úkol

5) Setkal/a jste se někdy s tím, že zkoumaný žák neměl domácí úkol, protože (multiple choice):

- a) se neměl doma na koho obrátit, aby mu pomohl domácí úkol vypracovat
- b) rodičemu mu nepomohli, protože sami mají problémy s porozuměním zadaného textu
- c) rodiče mu nepomohli s domácím úkolem, protože to pro ně není důležité
- d) rodiče mu nepomohli, protože sami mají nízké vzdělání, jsou negramotní
- e) to nepovažoval za důležité
- f) jiné

6) Pokud zkoumaný žák domácí úkol nepřinese, co nastane? (multiple choice):

- a) vypracuje si ho po škole
- b) musí ho znovu vypracovat doma
- c) dostane ještě úkol navíc
- d) dostane nedostatečnou
- e) dostane poznámku do žákovské knížky
- f) nic se neděje

7) Pomůcky do vyučování (úbor, pastelky, barvy, pravítko atd.) zkoumaný žák:

- a) nosí kvalitní, pravidelně doplňuje
- b) nosí nekvalitní a nedoplňuje
- c) nenesí kvůli finanční situaci rodiny
- d) nenesí, protože si myslí, že je mít nemusí
- e) jiná možnost

8) Myslíte si že je pro zkoumaný žáka vzdělávání důležité?

- a) ano
- b) ne

9) Má zkoumaný žák možnost využít doučování?

- a) ano, přímo ve škole
- b) ano, díky občanskému sdružení, charitě či jiné organizaci, a to v domácím prostředí
- c) ne

10) Pokud tuto možnost má, využívá ji?

- a) ano, doučování ve škole
- b) ano, doučování doma (charita, dobrovolníci...)
- c) ne, nevyužívá

C. ROLE ASISTENTA PEDAGOGA (DŘÍVE ROMSKÝ ASISTENT)

1) Má v současné době zkoumaný žák takového asistenta pedagoga?

- a) ano
- b) ne

Pokud ne, proč? _____

2) Role asistenta pedagoga ve třídě je pro zkoumaného žáka podle Vás:

- a) přínosná –
v čem? _____
- b) nepřínosná –
v čem? _____

3) Měl by podle Vás ovládat romský jazyk?

- a) ano
- b) ne

4) Měl by podle Vás znát rodinné prostředí zkoumaného žáka?

- a) ano
- b) ne

D. SPOLUPRÁCE RODINY ZKOUMANÉHO ŽÁKA A ŠKOLY

1) Máte dostatek informací o rodinném prostředí zkoumaného žáka?

- a) ano
- b) ne

2) Domácí prostředí zkoumaného žáka se Vám jeví jako:

- a) podnětné
- b) spíše nepodnětné
- c) nepodnětné
- e) nevím

3) Myslíte si, že školní problémy zkoumaného žáka mohou být důsledkem tradičního výchovného působení v romské rodině?

- a) ano
- b) ne

4) Projevili romští rodiče zájem o předškolní výchovu?

- a) ano
- b) ne

5) Projevili romští rodiče zájem o doučování?

- a) ano
- b) ne

6) Může podle Vás mít na prospěch zkoumaného žáka vliv (multiple choice):

- a) finanční příjem rodiny
- b) zaměstnanost rodičů
- c) menší počet členů domácnosti
- d) citový vztah k učiteli

7) Pokud nastane u zkoumaného žáka výchovný či vzdělávací problém, rodiče se dostaví do školy:

- a) z vlastního zájmu
- b) na vyzvání
- c) až při opakovaném vyzvání
- d) většinou se nedostaví vůbec

E. CHOVÁNÍ A VÝCHOVNÉ PROBLÉMY ZKOUMANÉHO ŽÁKA

1) Narušování výuky ze strany zkoumaného žáka se podle Vás děje kvůli: (multiple choice):

- a) nezájmu žáka o výuku
- b) neschopnosti žáka odpovědět, správně reagovat, protože není připraven
- c) vysokému nároku na schopnosti a vědomosti žáka
- d) vysokému tempu probíraného učiva
- e) neschopnosti dodržovat režim výuky
- f) nesoustředěnosti žáka
- g) neschopnosti porozumět z důvodu jazykové bariéry
- h) neděje se
- i) jinému důvodu

2) Dokáže podle Vás zkoumaný žák respektovat autoritu učitele?

- a) ano, vždy
- b) většinou ano

- c) záleží na tom, jaký má vztah k danému učiteli
- d) většinou ne
- e) nikdy

F. JAZYKOVÉ PROJEVY ZKOUMANÉHO ŽÁKA V ČESKÉM JAZYCE:

1) Dělá zkoumanému žákovi problém porozumění významu konkrétních slov?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

2) Dělá zkoumanému žákovi problém spodoba znělosti?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

3) Dělají zkoumanému žákovi problém synonyma?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

4) Dělají zkoumanému žákovi problém antonyma?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

5) Dělají zkoumanému žákovi problém nadřazené pojmy?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

6) Dělá zkoumanému žákovi problém dělení souvislého textu či předložek a slov?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

7) Dělá zkoumanému žákovi problém pochopení metafor?

- a) ano
jaká slova.....
- b) ne

8) Která z jazykových rovin dělá zkoumanému žákovi největší problém?

- a) pragmatická
- b) lexikálně-sémantická
- c) foneticko-fonologická
- d) morfologicko-syntaktická

9) Jaké aktivity dělají zkoumanému žákovi největší problémy?

.....

.....

.....

DOTAZNÍK PRO RODIČE ZKOUMANÉHO ŽÁKA

Dobrý den,
chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Ten se stane předmětem výzkumu mé disertační práce. Můžu Vás ujistit, že všechny údaje budou zpracovány anonymně. Konkrétní výsledky nebudou předány dílčím subjektům, včetně školy, kterou Vaše dítě navštěvuje. Předem děkuji za ochotu.

Mgr. Marie Opálková

POHLAVÍ:

VĚK:

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ:

JAZYK, JAKÝM DOMA HOVOŘÍTE:

1) Navštěvovalo Vaše dítě mateřskou školu?

- a) ano
- b) ne

2) Pokud ano, jaký v tom vidíte pro dítě přínos?

.....
.....

3) Navštěvovuje Vaše dítě nějakou formu doučování?

- a) ano
- b) ne

4) Kolik času trávíte s dítětem při přípravě do školy?

- a) žádný
- b) 15 minut
- c) 30 minut
- d) 1 hodinu
- e) více jak jednu hodinu

5) Máte pocit, že Vaše dítě navštěvuje školu rádo?

- a) ano
- b) ne

6) Co si myslíte, že může být překážkou ve vzdělání Vašeho dítěte?

.....
.....

7) Chtěli byste, aby Vaše dítě pokračovalo ve studiu? Uved'te prosím důvod.

- a) ano
- b) ne

8) Ohodnot'te svou znalost českého jazyka?

- a) rozumím veškerému mluvenému slovu a píšu gramaticky správně
- b) rozumím veškerému mluvenému slovu, ale mám problém se psanou formou
- c) občas mám problém porozumět mluvenému slovu
- d) nerozumím vůbec ničemu

ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO POZOROVÁNÍ

Škola

(typ, název)

Učitel

(jméno, příjmení)

Třída

(ročník, označení v rámci ročníku)

Počet žáků

(přítomno/celkem)

Předmět

(název)

Pořadí vyučovací hodiny

(den v týdnu, pořadí hodiny ve dni)

Pozorovatel

(jméno, příjmení, podpis)

Datum

(den, měsíc, rok)

Téma a průběh hodiny:

Doplňující informace, které poskytl učitel:

Doplňující informace pozorovatele:

Situace podporující		Výskyt			Zásah žáků				IES
		0	+	++	1	2	3	4	
1.1	Zacílení výuky								
1.2	Úkolové situace nižšího řádu								
1.3	Úkolové situace vyššího řádu								
1.4	Podpora výkonu								
1.5	Žákovská volba								
1.6	Práce s informačními zdroji								
1.7	Použití metod založených na somatických úkonech								
1.8	Využití metod založených na hraní rolí								
1.9	Pomoc při obtížích								
1.10	Práce s chybou								
1.11	Reflexe kognitivní činnosti								
1.12	Reflexe procesu, metod a forem výuky								
1.13	Samostatný časový blok věnovaný přímé práci s rozvojem kompetence k učení								

Situace tlumící		0	-	--	1	2	3	4
2.1	Osobnostně ponižující							
2.2	Didakticky nepřijatelné							

Souhrnné charakteristiky výuky		Hodnocení				IES
		--	-	+	++	
3.1	Časovost situací					X
3.2	Pozitivní atmosféra					X
3.3	Kontextovost učiva					X

4	Celkové hodnocení výuky z hlediska podpory rozvoje kompetence k učení							X
---	--	--	--	--	--	--	--	---

INDEX efektivity výuky	
-------------------------------	--

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s laskavou žádostí o spolupráci ve výzkumné studii katedry pedagogiky Pedagogické fakulty Karlovy Univerzity v Praze, která si klade za cíl sledovat jazykové bariéry romských žáků na počátku jejich vzdělávání u náhodně vybraných dětí. Výzkumné šetření probíhá v rámci projektu mé disertační práce pod vedením PhDr. Heleny Hejlové, Ph.D. a doc. PaedDr. Evy Šotolové, Ph.D.

Jak bude účast Vašeho dítěte v této studii probíhat?

Studie bude realizována ve dvou etapách – na začátku roku 2017 (leden-únor) a po půl roce se bude opakovat. Vybraní žáci budou za přítomnosti zkoumajícího vyplňovat baterii testů, která byla k tomuto účelu vytvořena. Žáci budou plnit zábavné úkoly, které spočívají v práci se slovy (jako je například opakování slov, vyhledávání vhodných obrázků, popisování obrázků), ve dvou asi 45 minutových sezeních. Při práci budou pozorováni a závěrem s nimi bude veden rozhovor. Testování bude prováděno hravou, nesoutěživou formou a jsem přesvědčena, že děti budou provádět dané úkoly se zájmem a nadšením.

Můžu Vás ujistit, že všechny údaje a dosažené výsledky budou zpracovány anonymně. Konkrétní výsledky nebudou předány dílčím subjektům, včetně školy, kterou Vaše dítě navštěvuje. Tato studie splňuje veškeré nároky přísných etických požadavků stanovených Evropskou výzkumnou komisí.

Předem děkuji za laskavost a účast Vašeho dítěte ve studii.

Mgr. Marie Opálková

Jméno žáka/ žákyně:

SOUHLASÍM - NESOUHLASÍM

Dne:

Podpis rodičů: